

Národní akční plán k udržitelnému používání pesticidů (2025–2029)

Zaměření na ochranu podzemních a
povrchových vod

Ing. Radka Hušková

Historie NAP a sledování pesticidů

2001-2004 Vyhl. MZdr. č. 376/2001 Sb. / nyní Vyhl. MZd. č. 252/2004 Sb., v platném znění – stanovují se pesticidní látky s předpokládaným výskytem ve zdroji. Rozsah sledovaných PL – dle analytických možností laboratoří, nikoliv dle znalostí o aplikaci konkrétních látek v povodí. Zjišťovány i zakázané PL (zejména metabolity)

2009 - Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/128/ES o udržitelném používání pesticidních látek. mj. povinnost sestavení **Národních akčních plánů k udržitelnému používání pesticidů - NAP.**

Historie NAP a sledování pesticidů

- 1. NAP 2013 – 2017:** první strategický dokument v ČR zaměřený na problematiku udržitelného používání pesticidů;
 - Prosazován princip cíleného sledování rezidujících POR.
 - Zvýšení povědomí o rizicích spojených s používáním pesticidů.
 - Podpora vzdělávání v oblasti udržitelného používání pesticidů.
 - Souhrnné informace o aplikaci PL poskytne vodohospodářům ÚKZUZ na vyžádání.
- **Od 2011** – rozšíření analytických možností; zahájení sledování širšího spektra PL a zejména metabolitů PL. **Zjištěn významný výskyt nově sledovaných látek v dodávaných pitných vodách** Limitní koncentrace PL - stanovena dle principu předběžné opatrnosti pro PL i relevantní metabolity PL **0,1 µg/l**.
 - **Od 2011** - Koordinace sledování rezidujících POR (výrobci pitné vody, podniky povodí a ČHMÚ).
 - **Od 2014 – Rozlišování relevantních a nerelevantních metabolitů**. Pro nerelevantní metabolity stanoveny volnější limity dle zdravotního rizika.

Historie NAP a sledování pesticidů

- 2. NAP 2018 – 2022:** navázal na předchozí NAP; došlo k mírnému posílení opatření na ochranu vodních zdrojů;
- Rozšíření vzdělávacích a poradenských programů pro zemědělce zaměřených na udržitelné používání pesticidů a alternativní metody ochrany rostlin.
 - Zlepšení monitoringu a hodnocení stavu vodních útvarů s ohledem na znečištění pesticidy.
 - Další ochranná opatření a podpora zemědělských postupů, které snižují únik pesticidů do vod.
 - Rozšíření vzdělávacích a poradenských programů pro zemědělce zaměřených na udržitelné používání pesticidů a alternativní metody ochrany rostlin.

2017 – Pesticidní látky a jejich metabolity - nejčastější příčina udělení mírnějších limitů (výjimek) pro pitnou vodu – OOVZ !!!

2022 – zpracován návrh Nařízení EP a Rady (náhrada Směrnice 2009/128/ES)

Důvod: Zjištěné nedostatky na úrovni EU; proto nahrazení Směrnice - Nařízením (*Průhlednější regulace používání POR a soulad s cíli evropské „zelené dohody“*)

Nařízení neprojednáno na úrovni EU, stále platí Směrnice 2009/128/ES

Zpráva NKÚ k ochraně vod (2021)

V r. 2020: Kontrolní akce NKÚ zaměřena na dílčí část NAP - na ochranu podzemních a povrchových zdrojů pitné vody

- Vydána obsáhlá zpráva 19.7.2021, kde se mimo jiné konstatuje:
 - Místo příčin znečištění se řeší jen důsledky
 - Kvalita povrchových ani podzemních vod se v období 2013 až 2020 nezlepšila
 - Nárůst počtu povolovaných výjimek z hygienického limitu pro pitnou vodu, a to zejména kvůli pesticidním látkám (v roce 2013 šlo o 15 oblastí, v roce 2019 se jednalo už o 105 oblastí)
 - Hlavním znečišťovatelem povrchových a podzemních vod pesticidními a dusíkatými látkami je zemědělská činnost
 - Stát nemá přesné a aktuální informace o tom, jaká je v zemědělství skutečná spotřeba pesticidů a hnojiv; provádí se extrapolací sečteného vzorku aplikovaných POR
 - Povinná elektronická evidence spotřeby pesticidů neexistuje
 - Roční údaje o spotřebě pesticidů zjišťuje MZe jen u 10 % zemědělců; tyto údaje se neověřují
- Dopis SOVAK na MZe:** S výstupy, které jsou ve zprávě NKÚ se plně ztotožňujeme.
- Odpověď MZe:** velmi obecná (01/2020 převzal problematiku odbor bezpečnosti potravin)

3. Národní akční plán k udržitelnému používání pesticidů pro období 2025-2029

- Směrnice 2009/128/EC - revize (resp. její náhrada Nařízením) zahájena ve 2021 **byla v EU ve 2024 odložena** (nový EP po volbách dále neřeší)
- Současný NAP - **třetím akčním** plánem ČR
- Navazuje na NAP pro období 2018-2022, jeho účinnost byla usnesením vlády č. 62 ze dne 25. ledna 2023 prodloužena do 31. 12. 2024.
- Důvodem prodloužení – **stále se čekalo na nové Nařízení EU**

NAP 2025 -2029

- 8.1.2025 schválila vláda ČR NAP k udržitelnému používání pesticidů (NAP) na období 2025-2029.
- Dokument stanovuje konkrétní cíle, opatření a harmonogram pro snížení rizik a omezení dopadů používání pesticidů na lidské zdraví a životní prostředí
- **NAP - oblasti ochrany :**
 - zdraví lidí
 - podzemních a povrchových vod (zohledněny vybrané výstupy zprávy NKÚ z r. 2021)
 - necílových organismů a jejich životního prostředí
 - aktuální trendy v oboru rostlinolékařství
- **SOVAK ČR se podílel:**
 - Na přípravě kapitoly Ochrana podzemních a povrchových vod včetně opatření a cílů pro tuto oblast
 - Na připomínkovém řízení NAP
 - Až na drobnosti, které byly ze strany MZe vysvětleny, byly připomínky a návrhy na doplnění ze strany SOVAK ČR, **akceptovány**

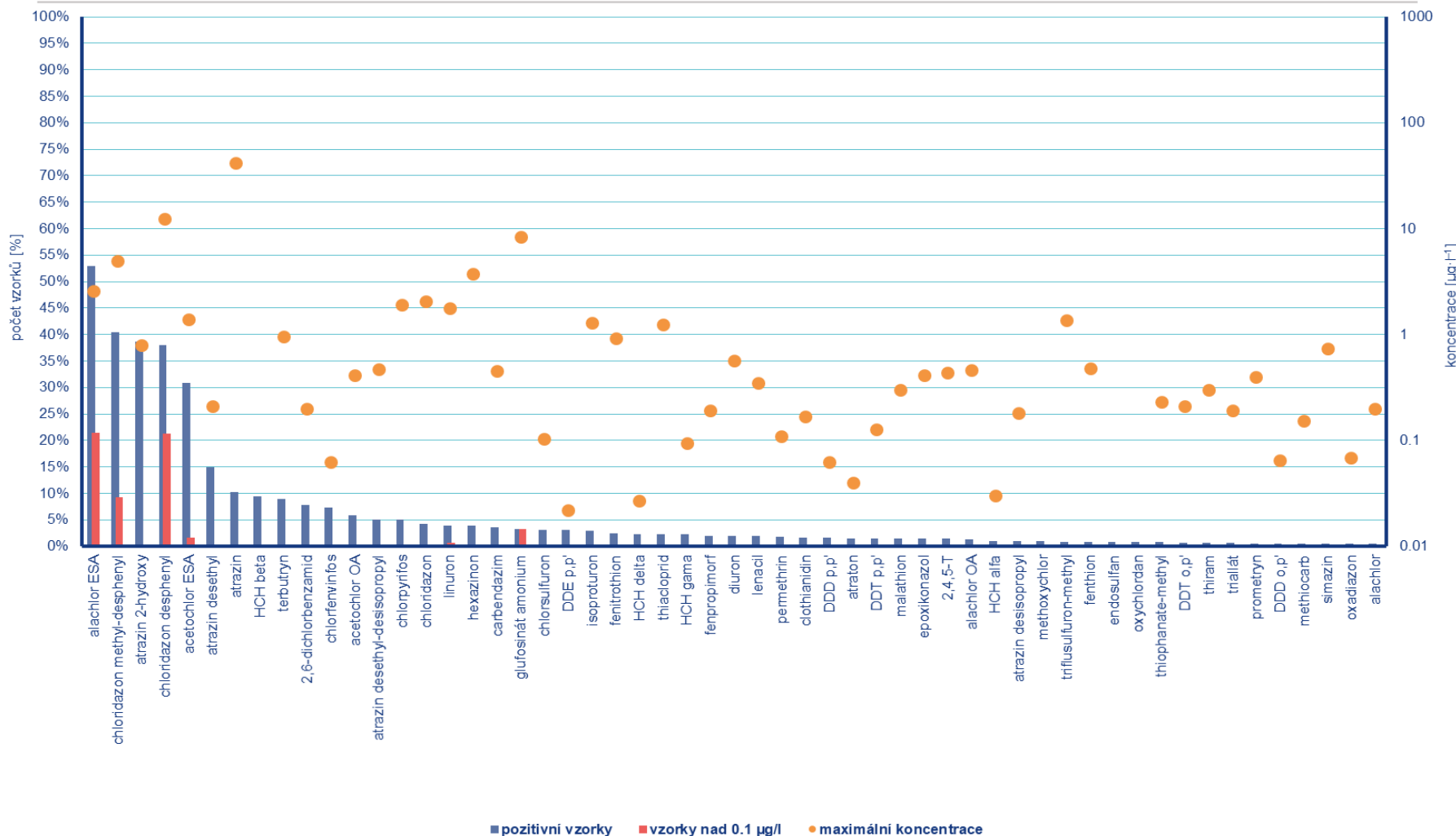
Předmět NAP

(v oblasti ochrany vod)

- NAP se týká ochrany podzemních a povrchových vod, zejména vodních zdrojů určených pro zásobování obyvatel pitnou vodou
- Vychází z dostupných údajů z DB monitoringu vod; správce je ČHMÚ
- SZÚ každoročně zpracovává podrobnou zprávu o jakosti pitné vody v ČR včetně znečištění způsobených účinnými látkami POR a jejich metabolity; ze zpráv SZÚ vyplývá:
 - že výskyt reziduí PL je nejčastější příčinou udělených výjimek a mírnějších limitů pro kvalitu pitné vody na přechodná období
- Dodavatelé pitné vody mají možnost na základě žádosti získat na ÚKZÚZ informace o spotřebě účinných látek obsažených v POR v zájmovém území; jedná se o agregovaná data s časovým odstupem, omezeně použitelná pro cílený monitoring reálného dopadu aplikací POR na vodní zdroje
- od 1. 7. 2023 je zákonem o rostlinolékařské péči (RLZ) pro zemědělské podniky hospodařících na ploše nad 200 ha zavedena povinnost elektronické evidence použitých přípravků
- Stále se potýkáme s dřívějším znečištěním

Rezidua látek zakázaných k roku 2022 a jejich metabolitů

(zdroj ČHMÚ / příloha č.2 NAP)

Cíle NAP (v oblasti ochrany vod)

Cíl II. Omezení rizik spojených s používáním přípravků pro povrchové a podzemní vody

- Snížení rizik vyplývajících z používání POR pro vodní zdroje, důraz na zdroje pitné vody
- Jsou definovány předpoklady k dosažení cíle (příklady):
 - Prevence kontaminace povrchových a podzemních vod pesticidy (legislativa + metodika)
 - Zvýšení povědomí uživatelů o rizicích a vhodném nakládání s POR
 - Zlepšení monitoringu výskytu reziduí ve vodách
 - Podpora alternativních metod ochrany rostlin s nízkým dopadem na vodu;
 - Předávání dat ve vhodné formě o aplikaci PL zainteresovaným subjektům
 - Vypracování a pravidelná aktualizace seznamu účinných látek POR a jejich toxikologicky relevantních metabolitů, významných z pohledu výskytu jejich reziduí ve vodách.
 - nastavení dotační, legislativní podpory a povinnosti u profesionálních uživatelů POR
 -

Klíčová opatření pro ochranu vod (1)

- **Zpřístupnění údajů o použití POR v ochranných pásmech vodních zdrojů a rizikových oblastech** (viz další slide)
- Úplný zákaz použití rizikových pesticidů v OPVZ I. Stupně
- **Rozšířený seznam zakázaných látek v OPVZ II. stupně**
- Efektivní cílový monitoring výskytu reziduí účinných látek (včetně metabolitů) ve vodách (MZe + MŽP)
- **Podpora biologické ochrany rostlin (dotace, výzkum)**
- Systém sledování dopadů pesticidů na biodiverzitu a vodní organismy

Evidence POR a pomocných prostředků

SOUČASNÝ STAV

- Povinnost evidence: všichni profesionální uživatelé POR
- Povinnost **elektronické evidence**: 200 ha a více zemědělské půdy – automatické zasílání ÚKZÚZ do konce následujícího měsíce
- Méně než 200 ha – pouze evidence (nemají povinnost vést elektronickou evidenci)

ANTIBYROKRATICKÝ BALÍČEK CCA OD 3/2025

- Povinnost evidence: všichni profesionální uživatelé POR
- Povinnost **elektronické evidence**: 200 ha a více (pouze **orná půda, vinice, chmelnice, ovocné sady**) – automatické zasílání ÚKZÚZ do konce následujícího měsíce
- Méně než 200 ha (orná půda + vinice + chmelnice + sady) – pouze evidence (nemají povinnost vést elektronickou evidenci)

NOVELA RLZ OD 1.1.2026 – legislativa EU

- Povinnost evidence: všichni profesionální uživatelé POR
- Povinnost **elektronické evidence**: všichni profesionální uživatelé POR
- Povinnost zasílání evidence:
 - 200 ha a více (orná půda, vinice, chmelnice, ovocné sady) – zasílání ÚKZÚZ do konce následujícího měsíce
 - všichni profesionální uživatelé POR – zasílání ÚKZÚZ na vyžádání

Klíčová opatření pro ochranu vod (2)

- Sledování reziduí pesticidů ve vodních tocích a podzemních vodách
- **Identifikace rizikových oblastí – mapování ohrožených lokalit**
- Pravidelné efektivní kontroly prováděné inspekčními orgány (ÚKZÚZ, ČIŽP): dodržování správných zásad použití POR
- **Zajištění transparentnosti dat o aplikaci pesticidů**
- **Zpřístupnění údajů o aplikaci POR v OPVZ a rizikových oblastech VZ; nastavení formy předávání dat**
- **Zavedení pravidelného testování půdy na rezidua pesticidů**
- **Povinné školení pro profesionální uživatele každé 3 roky**

Plnění cílů (kvantifikovaných)

- Snížení počtu zjištěných překročení limitů pesticidů ve vodách
- Snížení spotřeby vysoce rizikových přípravků
- Snížení koncentrace pesticidů ve vodních zdrojích **o 30% do 2029**
- Zvýšení počtu ekologicky šetrných metod ochrany rostlin
- Podpora nechemických a nízkorizikových metod ochrany rostlin
- Revize ochranných pásem VZ a rozšíření OP podél vodních toků
- Posílení monitoringu a výzkumu dopadů na vodní prostředí
- Ekonomické náklady na implementaci nových opatření
- Synergie s dalšími environmentálními opatřeními

- **Stará zátěž - zbytková kontaminace z minulosti (např. triaziny) X nově aplikované POR**
- **Nefunkční aplikace předpisů v praxi (nedostatek kontrol)**
- **Nízká motivace k přechodu na alternativy**

Důraz na prevenci a osvětu

- **Vzdělávání uživatelů v oblasti dobré zemědělské praxe**
- **Poradenství a školení v ochraně vod**
- **Podpora výzkumu a inovací v oblasti ekologických metod**

Shrnutí cílů NAP

- Důraz na ochranu vodních zdrojů před pesticidy, zejména zdrojů pitné vody
- Posílení biodiversity
- Zavedení nástrojů pro sledování a řízení rizik pesticidů
- Podpora udržitelného zemědělství a spolupráce mezi sektory
- Klíčové je důsledné uplatňování opatření v praxi a spolupráce s uživateli POR

NAP pro udržitelné používání pesticidů v ČR prošly významným vývojem směrem k posílení ochrany vodních zdrojů, podpoře udržitelných zemědělských postupů a využívání inovativních technologií a řešení

Realizace NAP ??

- NAP lze hodnotit jako ambiciózní
- NAP je potřebný dokument, který může významně přispět k ochraně vodních zdrojů, životního prostředí a zdraví obyvatel

Jaká bude úspěšná realizace ?

- To bude záviset na efektivní spolupráci všech dotčených subjektů a dostatečné podpoře ze strany státu!!

Přístup provozovatelů VaK

Postupné doplňování úpraven vod o technologie odstraňování reziduí. (Aktivní uhlí, ozonizace), **proinvestovány miliardy Kč.**

ÚV Plzeň – 1,09 miliardy Kč

ÚV Želivka – 1,221 miliardy Kč

ÚV Podolí apod) - desítky milionů Kč

... mnohé další úpravny vody na doplnění teprve čekají.

Aplikováno na využitelnou kapacitu
zdrojů v l/s - **podzemní voda**

rok	GAU (% z celkového upravovaného množství v l/s)	Membrána (% z celkového upravovaného množství v l/s)
2013	11 %	Nevykazováno
2023	21 %	2 %

Aplikováno na projektovanou kapacitu
zdrojů v l/s - **povrchová voda**

rok	GAU (% z celkového upravovaného množství v l/s)	Membrána (% z celkového upravovaného množství v l/s)
2013	43 %	Nevykazováno
2023	55 %	5 %

Zdroj dat - VUME, VUPE

Meziroční srovnání

% vody se stupněm úpravy se sorpcí GAU a s membránovou úpravou

Aplikováno na využitelnou kapacitu
zdrojů v l/s - **podzemní voda**

rok	GAU (% z celkového upravovaného množství v l/s)	Membrána (% z celkového upravovaného množství v l/s)
2013	11 %	Nevykazováno
2023	21 %	2 %

Aplikováno na projektovanou kapacitu
zdrojů v l/s - **povrchová voda**

rok	GAU (% z celkového upravovaného množství v l/s)	Membrána (% z celkového upravovaného množství v l/s)
2013	43 %	Nevykazováno
2023	55 %	5 %

Zdroj dat - VUME, VUPE

Bude nutné pokračovat s doplňováním technologií úpravy pitné vody? – tj. řešit problém pesticidů až na úpravárnách vody?

Nebo se podaří zajistit ochranu vodních zdrojů před pesticidy (zejména zdrojů pitné vody) souborem preventivních opatření?

Děkuji za pozornost

radka.huskova@pvk.cz